

Libau

adviesorganisatie voor omgevingskwaliteit en cultureel erfgoed

hoge der a 5

9712 ac groningen

050 3126545

info@libau.nl

www.libau.nl

Nadere verkenning karakteristieke waarden

Aron Banninga, 27-2-2024

Objectgegevens

Gemeente: Eemsdelta

Plaats: Appingedam

Adres: Jukwerderweg 19

Oorspronkelijke functie: Poortgebouw begraafplaats

Huidige functie: Woonhuis en overige functie

Bouwjaar: 1920

Status: Karakteristiek

Bronnen: Locatiebezoek (14-02-2024); www.hisgis.nl; www.topotijdreis.nl; Archief gemeente Eemsdelta; Ronald Stenvert, e.a., Monumenten in Nederland, Groningen, Zwolle 1998

Nadere toelichting aan de hand van criteria

Criteria	Waardering ¹	Onderbouwing
Cultuurhistorische waarde	2	Poortgebouw voor de algemene begraafplaats Rusthof. Het bouwjaar verschilt per bron maar ergens tussen 1920 en 1930 is aannemelijk. De typologie van een poortgebouw bij begraafplaatsen kent een duidelijke overeenkomstige opzet. Hoewel in grootte en verschijningsvorm deze gebouwen zeer divers zijn, hebben ze vrijwel allemaal een grotendeels symmetrische opzet met een poort in het midden. Links en rechts van de poort zijn veelal de functies van een beheerderswoning aan de ene zijde en een aula aan de andere zijde ondergebracht. Vergelijkbare (rijksmonumentale) gebouwen in de provincie Groningen zijn de poortgebouwen van Esserveld te Groningen, De Stille Hof te Hoogezand en De Eshof in Haren. Door de (voormalige) bijeenkomstfunctie van een aula voor uitvaarten en als onderdeel van de begraafplaats is het een cultuurhistorisch belangrijk pand in Appingedam.
Architectuurhistorische waarde	1	Het gebouw is in twee fases gebouwd. Het voorste deel is oorspronkelijk en gebouwd in een sober expressionistische stijl. Het achterste deel is gebouwd in 1974 in een gelijkende architectuur maar met afwijkende baksteen. De gevels van het nieuwe deel net iets terug liggend ten opzichte van het oude deel en de dakrand is afwijkend waardoor de nieuwbouw duidelijk als zodanig te herkennen is maar architectonisch aansluit bij het oorspronkelijke deel.
Stedenbouwkundige/ensemblewaarde	3	Het poortgebouw heeft een zeer hoge stedenbouwkundige waarde. Het is bijzonder en zeer beeldbepalend gelegen ten opzichte van de Jukwerderweg. Op oude foto's is te zien dat het gebied voor het poortgebouw een entree was naar het poortgebouw, vermoedelijk een laantje. Het poortgebouw is een onlosmakelijk onderdeel van de begraafplaats.
Authenticiteit	2	De hoofdvorm van het bouwtype is nog vrijwel gaaf. Hoewel aan de achterzijde een nieuw deel is geplaatst is het oorspronkelijke volume nog duidelijk als zodanig te herkennen. De dakconstructie van het oorspronkelijke deel is echter volledig door de brand verwoest. Hierbij is ook de waardevolle dakruiter verloren gegaan.
Zeldzaamheid	3	Het poortgebouw kent een zeer hoge mate van zeldzaamheid in de gemeente Eemsdelta en de provincie Groningen. Slechts enkele begraafplaatsen in de provincie hebben (nog) een poortgebouw. Drie van deze poortgebouwen hebben de status van rijksmonument.
Overige opmerkingen		Op 28 februari 2023 is er forse schade aan het gebouw ontstaan door een brand. Hierbij is het interieur en de dakconstructie als verloren te beschouwen. De belangrijkste gevels staan nog overeind. Er zijn bouwtekeningen gevonden in het archief van de gemeente voor de uitbouw in 1974. Hierbij is in de tekening van de bestaande situatie het 'vooraanzicht' de zijde van de begraafplaats, in de tekening voor de uitbreiding is deze zijde benoemd als achtergevel. Van de gevel aan de Jukwerderweg is geen aanzicht getekend. Uit de plattegrond en de gevels is echter op te maken dat hier geen grote aanpassingen zijn gedaan. In de linkerzijgevel lijkt een fout in de tekening te zitten. Links van de deur heeft naar alle waarschijnlijkheid nooit een raam gezeten

¹ Waarderingskader: Elk onderdeel kan tot drie punten scoren: 0 punten geen waarde, 1 punt aanwezige waarde, 2 punten hoge waarde, 3 punten zeer hoge waarde

Nadere verkenning afzonderlijke onderdelen gebouw

Onderdeel	Waardering ¹	Onderbouwing
Hoofdvorm	2	De hoofdvorm van een poortgebouw bij een begraafplaats is op de afgebrande kapconstructie na, volledig gaaf. Typerend voor het gebouw is de symmetrische opzet met links en rechts van de poort functionele ruimtes. Qua vorm sluit de uitbouw uit 1974 aan op het oorspronkelijke volume en is dankzij het platte dak een ondergeschikt volume.
Kap	1	De kap is door de brand in contouren nog te herkennen maar niet te behouden. De vorm en het rieten dak is passend bij de bouwstijl en de typologie van een poortgebouw. Het platte dak van de aanbouw uit 1974 zorgt ervoor dat het een ondergeschikt volume is en ook vanaf de begraafplaats zicht blijft op de oorspronkelijke kap. De dakruiter was een waardevol onderdeel maar verwoest bij de brand.
Metselwerk	2	In het poortgebouw zijn twee soorten baksteen herkenbaar. Hierdoor is goed af te lezen wat het oorspronkelijke deel is en wat er later aangebouwd is. De oorspronkelijke baksteen betreft een Groninger rode baksteen met een platvolle voeg gemetseld in kruisverband metselwerk. De aanbouw uit 1974 is gemetseld in een oranjerode baksteen gemetseld in een halfsteensverband met een platvolle voeg. Beide delen zijn gemetseld op een laag trasraam van donkerrode baksteen. Bijzondere elementen in het metselwerk zijn de ontlastingsbogen boven bijna alle gevelopeningen, de overige zijn voorzien van een rollaag. De ontlastingsbogen zijn ook toegepast in het deel uit 1974. Ook de detaillering in de vorm van het uitkragende metselwerk onder de betonnen latei boven de ingang van de poort is waardevol evenals de opvallend schuin geplaatste bakstenen dorpels.
Gevelopeningen	1	De gevelopeningen zijn nog gaaf maar de oorspronkelijke gevelopeningen aan de achterzijde van het poortgebouw zijn met de uitbouw van 1974 verdwenen. Toen is ook één raam in de linkerzijgevel 50cm omhoog geplaatst. Sinds 1974 lijken er geen aanpassingen gedaan te zijn in de gevel. Wel zijn de raamkozijnen zelf zeer vermoedelijk vervangen. Hierbij is de indeling van de ramen gelijk gebleven.
Detaillering	1	Passend bij de bouwstijl is de detaillering van het poortgebouw sober. De waardevolle detaillering betreft met name de verbijzondering in het metselwerk en de vormgeving van het dakkapel boven de ingang van de poort. De detaillering is nog vrijwel volledig gaaf. Wel lijkt bij het vervangen van de kozijnen enige detaillering verloren te zijn gegaan.
Materialen en kleuren	2	De materialisering van de Groninger rode baksteen en het rieten dak zijn belangrijke onderdelen van de karakteristieke waarde. De baksten gevels zijn nog gaaf, de rieten kap is in de brand verloren gegaan. De raamkozijnen zijn zeer vermoedelijk vervangen en hierbij lijkt de detaillering iets te zijn aangepast. Wel is de indeling van de ramen gelijk gebleven. De kleurstelling is mogelijk enigszins versoberd, maar hierover is geen nadere informatie beschikbaar.
Overige opmerkingen		De brand en de daarop volgende waterschade heeft forse schade toegebracht aan het pand. De beeldbepalende buitenmuren staan nog wel overeind maar op basis van een korte visuele inspectie is niet na te gaan of deze behouden kunnen blijven. De waarde van het gebouw ligt vooral in de typologie van een poortgebouw uitgevoerd in een sobere expressionistische stijl. Het gebouw is onlosmakelijk verbonden met de begraafplaats. Daarnaast heeft de materialisering van (Groninger rode) baksteen en een rieten kap een hoge karakteristieke waarde. Vanwege de hoge cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarden in combinatie met de zeer hoge mate van zeldzaamheid van een poortgebouw in de provincie Groningen is het advies in te zetten op behoud en restauratie.

Beeldbank Groningen:

Via website Oozo.nl

Bouwtekening gemeentelijk archief:

